

ב

שיחות ורעיונות לחגים ולמועדים

לראש השנה

מפי הראי"ה

מרשימות רבי דב מילשטיין

מקצת מדבריו קודם שאמר בעצמו הפסוקים שלפני תקיעת שופר, מן המצד קראתי יה ענני במרחב יה. השופר צדו האחד צר והוא מתרחב והולך עד צדו השני, ובתפילת ראש השנה אנו אומרים תקע בשופר גדול משמע שיש שופר קטן. והענין הוא שבגשמיות וברוחניות יש צד המיצר וצד הרחב, יש אדם שהוא עשיר ורצונו שיתקיים עשרו לעצמו ולב"ב ולא לאחרים ויש הרוצה שיתפשט עשרו גם לאחרים שיהנו גם הם ממנו, וכך גם ברוחניות, יש צד המיצר, שישמור יהדותו לעצמו ובזה עובד השי"ת, ויש צד המרחב, שתתפשט עבודתו בקודש על כל ישראל שיהיו הכל עובדי השי"ת, וישנה מעלה גבוהה יותר שיתקדש שמו ית' בכל העולם כמו שאנו מתפללים ובכך תן פחדך — וישתחוו לפניך כל הברואים ואמר זאת ברגש גדול.

קדושת ישראל וקדושת יום הכפורים

רבי אומר יוהכ"פ מכפר בלא תשובה (יומא פ"ה:):
ביוהכ"פ אין ההשגות מוגבלות, השטן אינו שולט בהן, אין ערוב ובלבול, הנפש מתרחבת והשגותיה עולות לבלי תכלית. סגולת היום אינה טמונה בחובה, גלויה היא לכל אחד מישראל להשיגה. ורבנו הקדוש חדר לפנימיות קדושת יוהכ"פ ולפנימיות קדושת נשמת ישראל וראה שהיום עצמו מביא להרגשת סגולתו בנשמת ישראל. ומתוך כך מגיעה איזו מדה של תשובה, אם ע"י שימת לב, ואם ע"י התעלות הנשמה, שזהו יסוד התשובה שהיא שיבה לשורש העליון. ואם כי למעשה אין הלכה כרבי, אולם דבריו חיים בעומק הנשמה הישראלית, ומאירים בזיו עיצומו של יום.

שעת תפילת נעילה תרצ"ו בבית הכנסת

הנני נדחף מעצמותי הפנימית, וגם דמות דיוקנו של רבינו הכ"מ כאילו דוחף אותי לדבר ולהעיר למה שאני דובר כעת. השתוקקותו של מרן זלה"ה ליוה"כ היתה בלי גבול, כך יש לנו לשער. הוא, המתריע על האחדות השלמה, ראה חזות הכל

ביום הסגולי הזה, היום שאין בו שליטה לשטן (יומא כ.), ש"הוא היצר" (ב"ב ט"ז). — המביא את החטא שהוא בא מכח הפירודי, שבאחדות הכללית אין אפשרות של חטא, ו"הוא מלאך המוות" (שם) — שהפירוד מביא גם את הפירוד הגדול הזה, את המוות.

בעצם עם קבלת התורה לפני החטא היו בכל המצב המתוקן, ורק בחטאם ירדו ממדרגתם (שבת פ"ח.). ונתן היום הסגולי הזה יוה"כ, שבאופן כללי יהיה להם להתלכדות באחדות בלי שלטון של שטן. רק משרע"ה נשאר במדרגתו הגדולה שעם מתן התורה, משום זה היה יכול להכנס תמיד אל הקודש, ש"אחת בשנה" נאמר רק על אהרון.

יום הכיפורים מכפר רק עם התשובה. (יומא פה:), כלומר ההעלאה להמצב מקדם, "חדש ימינו כקדם", (איכה ה' כ"א). לשיטת רבי אפילו בלא תשובה מכפר (יומא פ"ה:), כלומר התשובה הפרטית לא נצרכה מפני שבכלל כלל ישראל מתעלה ביום זה, והצדיק העולה מעלה איתו את כל הדור, ומתקרבים לעצמות הסגולה שביום כדברי רבי.

בלי תפונה שהצדיק מת לרצונו כמו שנאמר על משה "ומות בהר" (דברים ל"ב ג) לרצון, ואיננו מת, כיעקב, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, (תענית ה:), שהוא, אם הדור יודע להמשיך את פעולותיו מה שחשף וגילה לדורות. נר נשמה נסמך על מה שאמרו חז"ל (דברים כ"א, ח'. ספרי שם): "כפר לעמך ישראל אשר פדית" עמך ישראל — אלו החיים, אשר פדית — אלו המתים. שהחיים פודים את המתים, ואיך פודים אותם, רק בזכרון זה שממשיכים את מה שחשפו וגילו הם. שקול משה כנגד כל ישראל, (מכילתא יתרו א), הצדיק חשוב כהציבור, אבל הציבור יש בו בכללותו כח הצדיק. נתרוםם נא בנעילת שערים, בשעה קלה זו שעדנה לפנינו, להתעלות לכל עומק הבנת השעה בכל רחבות ההבנה של רבינו הכ"מ. נזכה אותו בזה, ונזכה לעצמנו להתעדן על הקדושה הסגולית שבנו עם קדושת היום. בזכותם נכתב ונחתם לטובה בס"ד.

לסוכות

א

בע"ה פעה"ק ירושלים ת"ו, ה' בראשית כ"ז תשרי תר"צ לפ"ק.
הורי ואחיותי היקרים, רב שלום ואושר עולמים!

הגיעני גלויתכם. ת"ל על טוב שלומכם, גם אתנו כ"ה החוה"ש. יקרים לנו ברכות צבור הזקנים ששמחו שמחת מצוות החג על ידינו. ברכותינו למברכים שיקבלו בטוב שיכתם ויזכו לראות בביאת גואל צדק. שמואל לייב הי"ו שחסר השנה בחברתכם, ביחוד בשמחת החג, שם חותמו וטבעו בכשרון נגינתו בשמחת החג

אצלנו. יהי רצון שנזכה והשנה הבאה נהיה כבר כלנו יחד פה בארצנו הקדושה בשמחת עמנו, הגוי כולו.

מהמצב הכללי בכל הארץ אין לי צורך להאריך לפניכם, שארצנו ת"ל עיני כל ישראל אליה, וכל תנועה שבה נותנת קולה בכל היהדות, וכל העולם יודע מה שמתרחש פה כמעט בכל הפרטים. ואנו סוברים שמכל התסבוכת, המהומות והמבוכות, תצמח לנו ישועה גדולה בקרוב בימינו.

בע"ז ג' ע"א לעתיד לבא יאמרו אה"ע לקב"ה תנה לנו את התורה מראש ונעשנה, א"ל הקב"ה שוטים שבעולם כו', אלא אעפ"כ מצוה קלה, יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה וכו'. ואמאי קרי לה מצוה קלה, משום דלית ביה חסרון כיס וכו'. וכתבתי במכתב הקודם שיתכן לבאר עוד שהוי מצוה קלה משום שמצטער פטור מן הסוכה. דברי חן הם, אולם לכאורה זה שלא כדברי הגמ'. אבל נראה שהטעם שנתנה הגמ' הוא לבאר למה היא נקראת מצוה קלה לגבי הגויים, וכפי שהקב"ה אומר להם מצוה קלה יש לי וכו', וחז"ל הבינו שלגויים אין חשיבות גדולה יותר מחשיבות הממון, והרי ב"ג נהרג על פחות משהו פרוטה, (עירובין ס"ב.), ולכן כשאומרים לגויים שהמצוה קלה מזכירים רק את הקלות הזו שאין בה חסרון כיס וחוז' מזה לא איכפת להם, ואין לדון מהרגשתנו להרגשת הגויים.

ובעיקר הענין שבחינת הגויים תהיה במצות סוכה, נראה שכשם שהד' מינים מסמלים את האיגוד של כל סוגי היהדות, אלו שיש להם טעם וריח ואלו שיש להם טעם בלא ריח או ריח בלא טעם, לא טעם ולא ריח, (עיין וי"ר ל' י"ב), הרי מצוות סוכה מסמלת את האיחוד הגמור של כל ישראל, שלא זו בלבד שיהיו מאוגדים זה לזה כד' מינים, אלא שיהיו כאחד ממש, "כל ישראל ראויים לישיב בסוכה אחת" (סוכה כ"ז:) ואז הם כולם כאחד ממש. וזוהי הכונה בנסיון של מצות סוכה, שהקב"ה יאמר לאומות העולם, האם יש בכוחכם להתאחד ממש, להיות כחידה אחת, וזהו לקיים מצות סוכה המסמלת ענין זה, ואם אינכם יכולים הרי הדבר מעכב בעדכם, ואינכם יכולים לקבל תורה אחדותית, ואין ראויים לה אלא ישראל שהם כולם חטיבה אחת, מאוחדת ומיוחדת בעולם.

והנני גומר בברכת שלום. בנכם ואחיכם דושו"ט כה"י
שלום נתן

ב

מצות שינה בסוכה

מפי אדמו"ח תרפ"ט

קימל"ן דאסור לישן חוץ לסוכה אפילו שנת ארעי (סוכה כ"ו.) דאין קבע לשינה, חוץ מהטעמים האמורים בזה נראה לתת הסבר חדש.

הרמח"ל מבאר דהשינה היא רק מחמת קלקול העולם בהתגברות הכח הגופני, ובתיקון העולם ועלייתו, בהתגברות הכחות העליונים, אזי ישוחררו מחבלי השינה, וכמו שאמרו בסוכה שם על דוד המלך ע"ה שמעולם לא ניים אלא כשנת הסוס, וזה משום עלייתו הנשמית הגדולה.

והנה התורה, שניתנה לנו לעולמים שנשוב לתיקון השלם, ונהיה במדרגות העליונות, חפשיים מהטבע הגופני הגורם לשינה הקבועה, וכשאמרה התורה בסוכות תשבו שבעת ימים ודורשים (שם) ממקרא זה "תשבו כעין תדורו" בשינה באכילה ובשתיה, ודאי הכונה גם לאותה השינה שאנשי המעלה ישנים בדירתם שאותה ישנו בסוכה. נמצינו למדים שהשנת ארעי שאצל הצדיקים כיום ושאצל כל העולם אחרי תיקונו לא תהיה שינה אחרת כי אם כזו שהיא ארעית, כבר אסרה אותה התורה בציוויה, תשבו כעין תדורו אותה השינה הנוהגת בדירתכם, גם הדורות בעולם אחר התיקון ואצל הצדיקים עתה שָנו באותם הימים בסוכה. וז"ש אין קבע לשינה, כלומר שינה אפילו ארעית נכנסת בצווי תשבו בסוכות, שאין קבע לשינה, שאין התורה מכוונת רק לשינה קבועה, כי בתיקון העולם משוחררים לגמרי ממנה, ועל המצב ההוא ג"כ דברה התורה בסוכות כעין תדורו.

ג

ממה שנאמתי במסבת התה של ועד הנשים, חול המועד סוכות צ"ו

מצוה מיוחדת בסוכות לנסך מים על המזבח. (סוכה פ"ד מ"ח). חז"ל (בסוכה פ"ה משנה א-ד), מפליגים בהפאר והשמחה שהיתה עם קיום מצוה זו. קראו לשמחה שמחת בית השואבה, ואמרו: "מי שלא ראה שמחה זו לא ראה שמחה מימיו". ההפלגה בדבר זה היתה כדי להוציא מלבן של צרוקין שלא הודו במצוה זו, (סוכה מ"ח:), שהינה רק רמוזה בתורה ב"נסכיהם נסכיה כמשפטם", ועיקרה הינה בקבלה בתושבע"פ (סוכה מ"ח:). וכדי לחזק את ענין הקבלה הפליגו במצוה זו וקבעו לקיים אותה בריבוי שמחה. אולם יש להתבונן למה קראו את השמחה על שם השאיבה, שאיננה רק מכשיר לעצם המצוה שהיא הנסוך. גם יש להתבונן על עצם ענין הצווי של נסוך המים כדי שאברך לכם את גשמי השנה (תענית ב:), משום שבחג נדונין על המים, אחר הדין על פירות האילן שהיה בעצרת, והדין שעל התבואה שהיה בפסח (ר"ה ט"ז:).

הנה עיקר החיות בא מהתבואה והפירות שבהם הכחות המזינים. והמים אינם מזינים כלל (ברכות ל"ה:), אלא שמבלעדם אי אפשר לקבל את ההזנה של התבואה והפירות, מפני שהגוף איננו מעבד ומעכל את הדברים הגושיים שיתהפכו לכוחות מניעים בדם האדם רק בכח הנוזל, המרכז והממיס את אלו הגושים שיוכלו להבלע בתוך עורקי הדם והאיברים, וזה בא מפעולת המים. יוצא, שהמים אף שמעצמם אינם מזינים, אבל מבלעדם אי אפשר היה לכל תזונה, רק במ ועל ידם מקבל הגוף את הזנתו. (זהו מה שאמרו חז"ל (עפ"י חגיגה י"ד.) משען לחם אלו ההלכות,

ומשען מים אלו ההגדות. מפני שבעצם יסוד התורה מונח בהלכות וזהו הכח המחיה, אבל האגדה מנעימה את התורה שלולא היא לא יכלנו לחיות בתורה, משום שיבשות ההלכה היתה לוחצת עלינו ומעיקה בנו בלי שתבלע בנפשיותנו, להנעים את חיינו המרוממים).

עיקר זה שבמים אף שהם אינם רק עוזרים ומכשירים לגושי ההזנה סוף סוף הנם העיקריים בכל תכונת החיים, היא הנותנת את ערך גדלות מצות הנסוך של המים בחג, לומר שהמכשיר הוא ערך מכריע בכל הדבר ושלמותו. זהו ג"כ מה שהדגישו את השמחה על השאיבה, אף שאיננה רק מכשיר לעצם מצות הנסוך, לומר שהמכשיר יש לו ערך מכריע כעצם הענין. בפעולתכן נשים כבודות, החזקת המסעדה שע"י הישיבה, עצם ותכלית הדבר הוא לגדל את התלמידים בתורה ברוחו ודרכו הקדושה של רבינו הכ"מ, אבל לולא ההכשרה המוכרחת לזה ש"אם אין קמח אין תורה" (אבות ג' י"ז) לא יכלנו להמשיך את הדבר הגדול הזה, שהננו ברגע זה עוד יותר בשעת הכרעה ואחריות לשמור על הקיים ולהתאמץ ליותר הרחבה. אבל הודות לעזרתכן בהכשרת האפשרות ע"י החזקת הצעירים בסעודות קבועות בוקר וצהרים ועוד תמיכות שיש לזה ערך מכריע כמו עצם הדבר, מפני שזהו המקום את עצם הדבר ומוביל להתכלית, חלקכן גדול, כהוכחתנו מעצם הניסוך והפלגת השמחה בשאיבה. המשיכו נא בפעולתכן, ותזכו שאוצר שמחת החג ישרה באהליכן כל תקופת השנה [בירושלמי (סוכה פ"ה ה"א): "שמחת בית השואבה שמשם שואבין רוח"ק" ג"כ כנ"ל, שרוה"ק הנהו המכשיר לנבואה העיקרית, וכזה הגדלות שעם שמחה זו מקבלים את ההכשרה המוכרחת להנבואה העליונה].

ד

לשמחת בית השואבה

(תרצ"ז)

גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך ואילו בירא שמים נאמר אשרי איש ירא את ה' וכו'. נראה לבאר דהנה יש הבדל בין הנאה לשמחה, הביטוי הנאה נופל על מצב רגעי והנוי כגון הנאת גרונו והנאת מעיו שהם הנאות מוחשיות שאין להם קשר עם עבר ועתיד, ואילו הביטוי שמחה נופל על עונג נפשי שמתענג על דבר מבחינת הפנים הרוחניים שבו ומתקשר בשכליותו עם מצב הדבר עם עברו ועתידו.

המונח אכילה מונח על הפעולה של ההנאה כפי שלאוכל יש הנאה בשעת אכילתו ולפעולה זו מצד עצמה אין שום ערך חיובי ורק ממה שהאכילה מביאה לשביעה שיש בה תועלת לקיום האדם ועליה הוא חייב לברך בהמ"ז. ומצינו שפעולת הנאה מבוטאת במונח אכילה, אכלה ומחתה פיה. ולכן כשהכתוב נוקט

לשון אכילה לגבי יגיע כפיים, יגיע כפיך כי תאכל, דייקו מזה חז"ל שהמדובר הוא היודע ומבחין שכל יגיעו כשלעצמו אינו מספק את רוחו ותכליתו היא רק כדי שיתאפשר לו להתבונן בתכלית האמיתית והיא בעיניו כאכילה שהיא כשלעצמה הנאתה רגעית ותכליתה הוא השביעה. וע"ז אמרו שכל הנהנה מיגיע כפיו שיש לו רק את צד ההנאה שביגיע כפיו שאין לו בזה את צד השמחה כלומר ספוק ועונג נפשי, ושמחתו היא בתלמוד תורה ושמירתה, יגע כזה שעם יגיעתו יודע עוד לשפוט ולשקול שאין זו התכלית ורצונו של הקב"ה מהאדם גדול הוא מירא שמים שלא התנסה בנסיון זה להיות טרוד ביגיעה ובכל זאת להשאר במדרגה זו להבחין בין הצורך הארעי לעיקר והתכלית, לכן על הירא שמים שמים נאמר רק אשריך ועל הנהנה מיגיע כפיו נאמר אשריך וטוב לך.

[כגון זה יש לומר על מאמר חז"ל בברכות על הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות, חסרונו הוא שהוא מתבונן רק על ההנאה שבנשואין ולא על השמחה, שמחת העולם של ההשלמה וההכללה ובנין הדורות].

פרשת וזאת הברכה [ושמיני עצרת] (בסעודה שלישית, שמיני עצרת, צ"ו)

אמר רב גידל אמר רב: שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן (כ"ב ט"ו), פרש"י: "כלומר אין מפסיקין בהן" ע"כ. שם בתוס' ד"ה שמונה פסוקים שבתורה: "הר' משולם היה מצריך מכאן לקרות לאחד אותן ח' פסוקים שלא יקרא עמו שליח צבור, ואין נראה לר"ת דהא כל התורה כולה נמי אחר קורא, כדתנן במגילה (דף כ"א). קראוה שנים יצאו ואמר בגמ' תנא מה שאין כן בתורה, ואומר ר"ת דיחיד קורא בלא הפסקה" (כפרש"י). הר"מ (הל' תפילה פי"ג ה"ו) מפרש שמונת לקרות אותם בבית הכנסת בפחות מעשרה, הראב"ד משיגו ומפרש כרש"י ור"ת. והמרדכי (הובא בהג"ה סי' תרס"ט) מפרש דיתיד רוצה לומר ת"ח צריך לקרות, דת"ח נקרא יחיד, (תענית ו:) מובא בד"מ תכ"ח ס"ק ד'. התוס' במגילה כ"א: ד"ה תנא: "מכאן קשיא למה שפירש רבינו משולם דשמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן פירוש יחיד קורא אותן שלא יקרא שליח ציבור עמו", וכן במנחות ל. ד"ה שמונה: "הר' משולם היה מפרש למעוטי שלא יקרא ש"צ עמו, וקשה לר"ת" וכו'.

מפני חומר הקושיא נראה לי עיקר שרבינו משולם לא פירש שמה שנאמר יחיד קורא בא לאפוקי ולא עם אחר, דהלא בכל התורה כך הוא כהסוגיא במגילה (דף כ"א), והנוסחא העיקרית בשם ר' משולם הוא מה שהתוס' בב"ב מביאין שמכאן היה מצריך לקרות לאחד אלו הפסוקים, והוא משום שהוא מפרש יחיד קורא אותם כפירושו של המרדכי כלומר ת"ח, ואם יש דין שאלו הפסוקים אינן נקראים רק על ידי ת"ח ממילא יש להעמיד קריאה זו על עיקר הדין שאיננה נקראת רק על ידי אתה.

דהנה מה שנוהגים עתה לקרוא שנים הוא כדי שלא יתביש מי שאינו יודע לקרות בעצמו כהתוס' ב"ב שם, וזהו רק בקריאה שמסורה לכל — לכל הקהל כלהיחיד. אבל במקום שדין הקריאה הוא דוקא על היחיד, שאז אין הטעם שלא יתביש האינו יודע, שבעצם אינו קורא כאן רק מי שיודע, ממילא אנו צריכין לחזור לעיקר הדין שאחד יקרא. יוצא שר' משולם אינו מפרש פירוש חדש, פירושו הוא ממש כהמרדכי, אלא שמתוך זה יוצא לו שאחד צריך לקרוא אלו הפסוקים אפילו אחרי מנהגינו שנשים קוראים. זהו מה שנראה לי בגדר ההלכה של דין זה.

בטעם הדבר — מה היא הסברא שאלו הפסוקים רק יחיד, כלומר ת"ח יקרא אותם כפי המרדכי והוכחתי שגם ר' משולם מפרש ככה — נראה דהנה מוקשה לנו תמיד בשמחת התורה, היום הכי עשיר בשמחה, אחרי ימי השמחה של כל החג, שהקב"ה עוצר אותנו לרבות עוד שמחה (עפ"י תנחומא פנחס ט"ז), והננו מצרפים גם את השמחה לגמרה של תורה, וכשהננו באים לעצם הגמר הננו נפגשים עם דברים מרים בלתי נעימים "וימת שם משה וכו' ויקבור אותו" (דברים ל"ד ה-ו) וכו' דברי מיתה וקבורה, וזה מכניס תוגה לתוך השמחה. אבל זהו רק ענין של חוש הרגש, שרוב האנשים — הוא השולט עליהם, אבל היחידים המעולים שבעם, תלמידי החכמים, משליטים עליהם את השכל (עיין כוזרי מאמר ג' פרק ה'), ובשכל אין להתרשל בהשמחה אם עומדים אפילו בפרק של "וימת שם משה". כלומר שהתורה היא מקיימתנו והיא חיינו אפילו בהעדר, ההכרחי בעולם ההעדר וההווה כל זמן שלא באנו לכל התיקון שדוד מלך ישראל יהיה לפנינו "חי וקיים" (ר"ה כ"ה). בכל השלמות.

הנה בכל החג, כל יומו הננו בהתפתחות הדרגות, מאברהם עד דוד ביום השביעי שהוא עדיין עם טבע הבריאה הכלולה בשבע (תפארת ישראל פ"ב), שבהכרח מתקשרת עם טבעיות. וכל זמן שהיא מקושרת עם הטבע יש לה שייכות עם כל האומות שמביאין עליהם את ע' הפרים (סוכה נ"ה:) אבל בשמיני עצרת שאני ואתה נעשה סעודה בינינו, הוא משום שהשמיני הוא על הטבע שבזה לא שייך כי אם ישראל. ובזה כחן של ישראל שקבלו את התורה, שבעיקרה היא התושבע"פ, שמה שהחזירה על כל האומות ולא קבלוה "וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן" (דברים ל"ג ב', ע"ז ב:) הוא משום התושבע"פ, את הכתב קבלו וגם העדי של ישראל (שבת פ"ח.) משום סגולתם שקדמו לעולם (עפ"י בפ"ע א' ה') לטבע הבריאה. וזה מתגלה בעיקר בשמחת התורה, שבהרחבת השמחה יש האפשרות לקבל את ההשפעה הגדולה של קדושת התורה, וע"ז נאמר "הרחב פיך ואמלאהו" (תהילים פ"א י"א).

[בענין דוד בקשר עם החג — שמעתי מפי כב' מרן אדמו"ר זצ"ל"ה הכ"מ. יש אוכלין ארעי חוץ לסוכה ואין ישנים ארעי חוץ לסוכה, נאמר בגמ' משום דאין ארעי

לשינה. ואפשר עוד לומר בביאור בענין, דהנה לעיל נא' "והיה הנכשל בהם כדוד", (זכריה י"ח ח'), ודיני התורה הלא יתקיימו גם לע"ל בלי שום שינוי, ועל דוד נאמר (סוכה כ"ו) שמעולם לא ישן אלא כשינת הסוס פחות משיתין נשמי שהינה רק שינת ארעי. ואיך תתקיים מצוות השינה בסוכה אם נאמר שעל ארעי אין חיוב סוכה. אלא ודאי שעל כל שינה שהיא יש חיוב סוכה, והוא כהגמ' דאין ארעי לשינה].

לשמיני עצרת

מפי הראי"ה

מרשימות רבי דוב מילשטיין

א

בענין קדושת המועדות שמעתי בתוך דברי התורה שאמר הרב בליל שמחת תורה תרצ"א, בגשמיות ישנן שני סוגי זריעה, דבר שזרעו כלה ודבר שאין זרעו כלה, בדבר שזרעו ונגמרו מעשי האדם הצמיחה שבאה אח"כ היא רק כח שמיימי, ובדבר שאין זרעו כלה אע"פ שלא נגמרו מעשי האדם מכל מקום משותף כח שמיימי בצמיחה שבאה אח"כ שע"י כח זה החלו לצמוח פירות חדשים. וכך גם ברוחניות, ישנן מצוות תדיריות שמשפיעות תדיר והן כדבר שאין זרעו כלה וישנן מצוות הבאות מומן לזמן כקדושת המועדים שהשפעתן היא כדבר שזרעו כלה.

כתיב אור זרוע לצדיק ולישרי לב בימים הנוראים היא הזריעה של האור ובחג הסוכות ושמחת תורה צומחת השמחה, והיא משפיעה גם לעתיד, כל אדם כפי מדריגתו, והעיקר הוא שתהיה עבודת ד' בשמחה, כדברי הכתוב תחת אשר לא עבדת את ד' אלהיך בשמחה וגו'.

ב

בפרשת וזאת הברכה כתיב וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב. ויש להבין מהו לשון בדד שלכאורה הוא לשון אבילות. אבל הכוונה היא שבעוד שאומה"ע חולפים ועוברים מהעולם ישראל חיים וקיימים לעולם כדברי הירושלמי במסכת שקלים על הכתוב ולא אמרו העוברים ברכת ד' עליכם, "העוברים" אלו אומות העולם שהן עוברים מן העולם אבל ישראל ישארו בדד. ולא נאמר במקרא זה בדד עין אברהם או יצחק אלא דוקא יעקב כי יעקב מטתו שלמה כלשון התו"כ והמד"ר פר' בחוקתי עה"כ וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק וגו' באברהם ויצחק נאמר אף

וביעקב לא נאמר אף, ע"י שהיתה מטתו שלמה לפניו, אברהם יצא ממנו ישמעאל וכו'. אבל יעקב כל בניו צדיקים*.

ג

ישנן עשר קדושות במקום, והקדושה הגדולה היא בית המקדש, וכמו כן ישנם גבולות מובדלים בזמן כגון שבת ויום טוב. ביו"ט זה אנו צריכים לעשות תוספת כמו שעושים אחינו שבגולה לאחר שמיני עצרת שמחת תורה והאר"י הקדוש עשה בצפת הקפות בליל שמחת תורה שבחו"ל כדי להשתתף עם ישראל שבגולה, ואם כי אסור להוסיף ולעשות יו"ט שני בא"י אבל לעשות שמחה מותר.

ויש סמך למנהג זה מהגמ' בסוף מנחות, שיר המעלות הנה ברכו את ד' כל עבדי ד' העומדים בבית ד' בלילות, מאי בלילות, א"ר יוחנן אלו ת"ח העוסקים בתורה בלילה מעלה עליהן הכתוב כאילו עוסקים בעבודה. והיינו דהכתוב מדבר בעבודת הקרבנות והיא אינה אלא ביום וע"כ מקשה מאי בלילות, והתירוץ הוא דקאי על העוסקים בתורת הקרבנות שכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה כדאיתא בגמ' שם להלן, כמו כן ביום שמחת תורה שבחו"ל שאנו שמחים להשתתף עם כל ישראל שבגולה אעפ"י שבא"י אי"ז יו"ט.

עוד אמר שבבבלי סוכה איתא שבשמחת בית השואבה היו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו ואילו בירושלמי שם איתא רק אשרי מי שלא חטא ולא יותר, והטעם הוא מפני שקדושת א"י גורמת שיעשה תשובה מאהבה שאז זדונות נעשות לו כזכיות כדאיתא וממילא הוא כמי שלא חטא.

לחנוכה

יש לתת טעם למנהג שכתב הרמ"א בהל' חנוכה סי' תר"ע סק"ב לאכול מאכלי חלב בחנוכה, כי בימי מלחמת החשמונאים היה נס ע"י שהאכילה יהודית את הולופרניש גבינה כדי לעייפו. והנה מאורע זה אירע מתוך הגזרה שהנכנסת לחופה תבעל לטפסר תחילה, ומצינו בענין אהבתם של אמנון ותמר שהיא נמשכה ע"י לביבות, כמפורש במקרא (שמואל ב יג), ולכן כדי להזכיר את גודם המאורע שעל ידו בא הנס נהגו לאכול לביבות.

* נראה שהכונה היא שהגדרת עם ישראל כשוכנים בדרך קשורה עם מדרגתו של יעקב, כי בכך שמטתו של יעקב שלימה וכל בניו צדיקים מתגלה שורש קדושתן של ישראל שאין בהן, ביסודן ובפנימיותן, שום פגם, שלכן בזכרון זכותו של יעקב אין מקום לקטרוג ומציאת און ועמל בישראל, ולכן גם מעלה זו של ישראל כשוכנים בדרך נסמכת ונקשרת עם יחוסם וקשורם ליעקב, כי משום מעלה זו של עם ישראל שהם קשורים בעומק אמיתתם במידת קדושתו של יעקב שהיא מהתגלות מידת הקדושה העליונה הרי הם עומדים לעולם, וכדברי חז"ל עה"כ בקרבן קדוש, מה קדוש לעולם קיים, אף צדיקים לעולם קיימים.

לפורים

מפי הראי"ה

מרשימות רבי דוב מילשטיין

כפורים שנת תרפ"ט שאלתי את הרב שליט"א מה הביאור במעשה דרכה ורב זירא במגילה ז' ע"ב דעבידו סעודת פורים בהדי הדדי, איבסום, קם רבה ושחטיה לרב זירא, למחר בעי רחמי ואחייה. ואמר לי ע"פ מה שמובא בספר היכלות אשר בעת עליית נשמה בחיים חיותו אזי לא נשאר בגוף הגשמי רק קוסתא דחיותא ולא יותר, וכמו גוף המת בקבר, וכאשר התבונן רבה אשר ר' זירא במעלה עליונה אשר אין לשער התענוג הרוחני בעת ההוא אזי חשב בדעתו מה יהיה לו לר' זירא לעשות בעולם הזה הגשמי והסכים בדעתו לשחטו, ולאחר שעבר זמן פורים המוכשר להתעלות כזו ביקש רחמי שמים והחיהו.

לשבת הגדול

מפי הראי"ה

מרשימות רבי דוב מילשטיין

בסעודה שלישית בשבת הגדול. ענין פסח הוא ביטול עבודה זרה. במצות בעור חמץ יש שתי בחינות, שריפה וביטול. מצות ביטול היא במעלה יותר גדולה משריפה. וכך מצינו ברוד המלך כמ"ש בע"ז מ"ד. רב הונא רמי כתיב ויאמר דוד וישרפו באש וכתוב וישאם, לא קשיא, כאן קודם שבא איתי הגיתי כאן לאחר שבא איתי הגיתי. דכתיב ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה ככר זהב, ומי שרי, איסורי הנאה נינהו, אמר רב נחמן איתי הגיתי בא ובטלה. ולכאורה קשה הרי לא היה חסר זהב לדוד מלך ישראל כמבואר בכתוב. אלא שהיה חשוב אצלו ביטול ע"ז, ורצה להעלותן לקדושה כמה שניתנה עטרת זהב על ראשו.

ס"ג שבת חוה"מ פסח צ"ו

בישראל שתי סגולות: הסגולה הכללית המושרשת בהם מהאבות, ושבתחילת הבריאה מעורה בהם, שבשבילים נברא העולם, והסגולה הפרטית שכל אחד ואחד יושלם וירכוש את כל המעלות העליונות שהנן כעת רק בכלל. ההתגלות הגדולה שהיתה עם יציאת מצרים לא חשפה רק את הסגולה הכללית, שבאופן פרטי הלא כתוב "ואת ערום ועריה". (יחזקאל ט"ז) ובכל זאת "ואומר לך בדמין חיי", שסוף סוף השכינה שרויה בכס אפי' בתוך הטומאה משום הסגולה הכללית. אבל להשלמתם הגדולה היו צריכים להתעלות, שבאופן פרטי יהיו מעודנים, וזה נעשה עם מתן התורה. וזהו הענין שתיכף ממחרת השבת מתחילים בספירה, מהעליה

הכללית פונים לפרטיות, פירוט מיום ליום, עד שבאים לעליה הפרטית לגמרי ביום החמישים, נתינת התורה להתעדנות הפרטית.

זהו התוכן שמנחת העומר היתה משעורים מאכל בהמה, ושתי הלחם באו מחיטים. דהנה ידוע מהקדמונים (הרמב"ם כמו"נ ח"ג פי"ז) שההשגחה הפרטית היא רק על האדם, בבהמה אין השגחה פרטית אלא מינית. א"כ כל בהמה אין לה ערך עצמי פרטי אלא עד כמה שהיא בתוך כלל המין הזה הבהמי. זהו ג"כ הפירוש "אדם ובהמה תושיע ד" (תהילים לו ז), שחז"ל מפרשים "אלו בני אדם שהם ערומים בדעת כאדם, ומשימים עצמם כבהמה" (חולין ה:). כלומר שהם מעולים, ויש להם ערך עצמי, ובכל זאת מבטלים את עצמם לכלל כבהמה שאין לה כלל ערך עצמי פרטי. זאת היא אצלם מעלה גדולה "תושיע ד". זהו הענין שמנחת העומר הבאה עם זמן יצי"מ, שמעלתם היתה כללית, לזה מביאים מנחה ממאכל בהמה. אבל מתן התורה שמעלתם היתה כבר פרטית מיוחדת, הקרבן שם מחיטים, מאכל אדם.

ויסוד תיקון המועדות בא לאחד את החול והקודש. שעיקר קדושת הזמנים הוא בשבת קודש, והמועד שהוא מותר בקצת מלאכות שלצורך אוכל נפש, מאחד את ימי המלאכה עם קדושת השבת. ומדרגה למדרגה ענין חולו של מועד. ואמחו"ל: "אלהי מסכה לא תעשה לך" וסמך ליה "את חג המצות תשמור" (שמות לד יז-יח), לומר לך ש"המבזה את המועדות כאילו עובר ע"ז" (מכות כג.). הפירוש הוא שאינו מעריך את הענין המועדות, שבאין להעלות את כל החול לקדושה והתאחדות אחת, ומפריד בערכים, זה בא ממהלך הדעה של ע"ז. שבישראל יסוד הוא שכל הערכים מאוחדים לאחדות אחת שלמה.

וזאת היתה מלחמת הפרושים בצדוקים, שמר"ח ניסן ועד תמניא ביה דלא למספד בהם דאיתוקם תמידא, שהם אמרו יחיד מתנדב ומביא קרבן, ונצחום שאמרו(כמדבר כח ב) "תשמרו" שהתמיד צריך לבא מהצבור (מנחות סה.) ופי' הדבר שהצדוקים חשבו לגתק את ענין הקרבנות, שזהו דבר שמימי דתי, מהצבור, ואמרו שזהו ענין יחיד ואין לו קשר עם הצבוריות. לא כן אתנו, שהננו סוברים שכל ענין הדת הוא צבורי כללי, ולחמנו על זה, ובנצחון קבעום ליו"ט. וכך המלחמה השניה צמתמניא ביה עד סוף מועד איתותב חגא דשבוועיא, שהבייתוסים אמרו עצרת אחר שבת שאמרו משרע"ה אוהב ישראל היה ואמר יתענגו ישראל שני ימים.(שם) ועיקר ענינם היה שהפרידו בין הקודש לחול, וחשבו שהקדושה של עצרת תצטרף יחד עם הקדושה של השבת. ולא כן אתנו, שקדושת המועדות יש להם שורש עם החול, לאחדם עם כל הקודש, ויתגלה בכל יום שהוא.

משום תוכן זה של ההתעלות ביצי"מ. אנו קוראים במגילת שיר השירים על הדבקות בין כנסת ישראל להקב"ה. וג"כ מפטירים בעצמות היבשות ש"העצמות האלה כל בית ישראל המה וכו' ונתתי רוחי בכם וחייתם" (יחזקאל לו יא-יד). שתוכן המיתה הוא רק בפרטים, ההפרדה הבאה בפירוט הפרטיות. אבל במצב

הכללי, התלכדות הכל לאחדות מאוחדת, אין בו ענין של מיתה. וכיון שמתגלה הכלליות, הדבקות בכל האחדות בגילוי הגדול הזה, תוצאותיו התלכדות כל ההפרדות, בטול המות, ותחיית המתים. "ונתתי רוחי בכם וחיייתם וכו', כי אני ד' דברתי ועשיתי נאום ד'".

ב

מפי הראי"ה

מרשימות רבי דב מילשטיין

בסעודה שלישית שבת חול המועד פסח אמר בתוך הדברים, לכל דבר ישנה מדה ממוצעת, בקדמונים מובא שבמלת עש"ו נרמז בר"ת: עולם שנה נפש. בעולם הארץ המקודשת מכל הארצות היא ארץ ישראל, שאר הארצות נמוכות ממנה בקדושה, הארץ הממוצעת היא עבר הירדן שנתקדשה ע"י בני גד ובני ראובן, וברכות הימים תתמשך קדושה על ארץ העמים שתתקדש ג"כ כמו קדושת א"י.

שנה. מיבחר הימים שבשנה הוא שבת קודש, ימות החול מרוחקים ממנה בכמה דברים שבקדושה, הממוצע הוא קדושת יו"ט שלעומת שבת קדושתה קלה, שמותרת בה מלאכת אוכל נפש, ולעתיד לבא תהיה יום שכולו שבת וכו'.

נפש. המובחר שבדורות היו נפשות דור המדבר שנאמר בהם זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך, שהיה כולל כל הדורות הבאים אח"כ, וכולם היו בבחינה אחת, ומה שראה גדול שבנביאים ראתה ג"כ שפחה על הים, ואפילו עוברים שבמעיי אמן ראו גלוי שכינה. הממוצע הוא במתן תורה, שאז נשתנה הדבר והיו מחיצות לכל מדרגה, מש"ר ע"ה מחיצה? פני עצמו ואח"כ אהרן ככהן מחיצה בפני עצמה והכהנים מחיצה בפני עצמם.

עוד אמר שכן הוא בנפש ורוח ונשמה שהרוח, היא ממוצע בין הנפש שהיא בחינה תחתונה שהיא רק נפש מדברת ונשמה שהיא בחינה עליונה בקדושה, וע"י הרוח תוכל הנפש לעלות לבחינת נשמה.

ליום העצמאות

תשכ"ז

"ברוך אשר עשה לי את הנפש הזאת" אמר הרב זיע"א. וברוך אשר הביאנו עד הלום, לחיות בצל בקורתו, לקבל חנוך דרכו בקודש, מתוך השראת נשמתו כגנוי מרומים. השנה י"ט לעצמאות ישראל, תקופה של מחזור קטן, מחזור הלבנה. ישראל מונין ללבנה (עי' סוכה כ"ט). "זכור ימות עולם בינו שנות דר ודר" (דברים

לב ז) "והיו לאותות ולמועדים" (בראשית א יד). ישראל קדשינהו לזמנים (ברכות מט.), בחינה אלוקית לקוממות המדינה. וגם יש במנין י"ט שנים כניסה לברכת השלום "הני י"ח נגד מי וכו'" (ברכות כח:) וכשהוסיפו ברכת המינים הווי י"ט שבסיומם הוי ברכת השלום, שהוא השולט בבריאה, "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום" (עוקצין ג' י"א).

הקב"ה מוליך את עולמו לגילוי הקץ. כעת שהגענו לתקופת מחזור הלכנה נמצאנו מחוסנים בכל היקף התקופה של גאולת ישראל וקוממות מלכותו עלינו. ועלינו להבהיר את מקומנו בזה. מתוך דעה בינה והשכל. כסדר הבקשות בתפילת י"ח, שלאחר שיוצאים מברכת הקדושה, הא' הקדוש, ופונים לענייני חולין, הסדר הוא דעה, תשובה, סליחה וגאולה, עד ברכת השלום. בראש ובראשונה זקוקים לדעה, לדעת ולהבין את הדברים. וכפי שאמרו חז"ל (ברכות ל"ג). "גדולה דעה שניתנה בתחילת ברכה של חול", כלומר שלאחר היציאה מברכת הקדושה ופותרים בתפילה על ענייני חול יש להקדים את השגת הדעה, להבין עניינם מקומם וערכם של העולם והנהגותיו. מרן הרב זצוקלה"ה חזה זאת מראש לפני עשרות בשנים. ברוך אשר הביאנו עד הלום, "ואין הלום אלא מלכות" (זכחים ק"ב). שזכינו לחסות בצלו של החוזה ולהכיר את זאת, כל אחד כפי כוחותיו. נתחזק באמונה זאת, ונזכה לחזות מתוך כל הבעיות את גולת הזהב של תקופתנו.

נזכה להשלמת מחזור קטן מלא וסיום כל הברכות, השלום, המתגלה מתוך התורה, "ד' עז לעמו יתן ד' יברך את עמו בשלום" (תהילים כ"ט י"א). נרחיב את גבולנו ונרחיב את גבול מציאות הגאולה, מלכות ישראל, במה שיש, והרחבת האופק על שני גדות הירדן, גבולות התורה, מים סוף עד ים פלשתים ומדבר עד הנהר. היום אם בקולו תשמעו.

ל"ג בעומר

להוציא מלבן של צדוקים

יש לתת טעם לקריאת שם יום המועד של ל"ג בעומר על שם ימי העומר ולא ע"ש ימי החודש י"ח אייר, כמו ימי המועד של ט"ו בשבט וט"ו באב. ויתכן שהטעם הוא בהיות שמנהג עשיית מועד בל"ג בעומר הוא קדמון, כמובא בדרשת מהרי"ל, שהוא נקבע לזכרון יום שפסקה המגיפה בין תלמידי רבי עקיבא, ובמכתבו של הר"ע מברטנורא מובא שהוא יום הילולא דרשב"י, ובשו"ת חת"ס חיו"ד סי' רל"ג ד"ה אמנם כתב שיש לתת טעם למנהג לעשות זכרון טוב בל"ג בעומר עפ"י המדרש שביום זה החל לרדת המן, ומתוך כך יתכן לומר שבאותה עת נמשכה עדיין המתלוקת בין הפרושים לצדוקים שהיו אומרים שממחרת השבת הוא שבת בראשית, ועשו חז"ל כמה תקנות כדי להוציא מלבם כמבואר במנחות דף ס"ה ע"א,

ולאחר שנצחום קבעו את זמן הנצחון ליום טוב כמבואר שם, מתמניא ביה עד סוף מועדא איתותב חגא דשבויעא דלא למיספד וכו', ומשום כך נהגו ג"כ ליחס את יום ל"ג בעומר לימי הספירה ולא, לימי החודש, כי לפי דעת הצדוקים אין קביעות בימי העומר, שלפעמים יוצא ל"ג בעומר לא ל"ג ימים אחר יו"ט ראשון של פסח אלא יותר, כפי סמיכות יו"ט ראשון של פסח לשבת שלאחריו, ולא כן לדידן, ימי העומר קבועים הם ולעולם הם נמנים מיום ב' של פסח, ותמיד חל אותו מאורע שלזכרונו מציינים את ל"ג בעומר באותו יום עצמו מימי ספירת העומר, וכ"ז להוציא מלבם של צדוקים. ובדרך זו יש לבאר את הטעם ששבת קודם הפסח נקראת שבת הגדול, שהוא כדי להורות שישנה גם שבת קטנה, והוא יו"ט, ועל שבת קטנה זו אמרה תורה ממחרת השבת, דהיינו ממחרת יו"ט ראשון של פסח, וזה כדי להוציא מלבם של צדוקים. וכך ניתן גם לתת טעם למנהג לומר לאחר סדר הפסח את הפזמון אחד מי יודע וכו' עד שלשה עשר מי יודע שלשה עשר מדיא, שיש לפרש שהם י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, והכונה בזה היא לחזק את מסורת תושבע"פ ודרשות החכמים בי"ג מדות, וזה כנגד הצדוקים המכחישים קבלות החכמים בדיני החג ושאר דינים.

יציאת מצרים ומתן תורה

ספירת העומר המחברת את חג מתן התורה עם חג יציאת מצרים יש בה ענין נשגב. במתן תורה עלינו להמדרגה העליונה ביותר שלנו, שנפש אחת מישראל היא כעולם מלא (סנהדרין דף ל"ז.), כל אחד ואחד הוכתר בשני כתרים (שבת דף פ"ח.), כל פרט מישראל יש לו חשיבות בפני עצמו ומעלה מיוחדת, ויציאת מצרים היא כהכשרה למדרגה זו. ע"י יציאת מצרים התעלתה כללות האומה ונטהרה מזוהמת מצרים, ומתוך כך הגיעה במתן תורה לדרגה הגדולה שכל פרט מהאומה התעלה להיות עולם מלא, ומתן תורה הוא תכלית השמחה.

ועל הבדל זה בין דרגת יציאת מצרים לדרגת מתן תורה מורים שני סוגי מנחות הציבור הקרבות בפסח ובשבועות, העומר ושתי הלחם. העומר בא משעורים שהוא גם מאכל בהמה שאין לה אלא מעלה כללית ולא אישית פרטית, וזהו כדרגת האומה בעת יציאת מצרים, שלא היתה בה אלא מדרגה כללית, ואילו שתי הלחם הבאים מחטים שהם מאכל אדם, שכל פרט ופרט יש לו מעלה בפני עצמו, מורה על מדרגתנו בזמן מתן תורה, שכל פרט הגיע למדרגה וגדלות אישית. ו"אדם אתם, קרויים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם" (יבמות דף ס"א.), שאין להם מעלה אישית אלא רק מעלת מין האדם בכללו. ויש שהעכו"ם נקראים אדם כשהמדובר הוא על כללות בני אדם, כגון "מה יעשה לי אדם" (תהילים קי"ח ו), "ואתן אדם תחתך" (ישעיהו מ"ג ד) "והארץ נתן לבני אדם" (תהילים קט"ו ט"ז).

זמן מתן תורתנו

א

על יום טוב של עצרת אמר רב יוסף בפסחים דף ס"ח ע"ב אי לא האי יומא דקגרים כמה יוסף איכא בשוקא. "האי יומא קגרים" כי שונה חג השבועות מפסח וסוכות, ששם הגורמים הם יציאת מצרים והשיבה בסוכות במדבר או מחמת ענני הכבוד, אבל בשבועות הגורם הוא מעלת היום שהוא יום החמישים העולה כבר על המספר, ואין בו ספורות אלא איחוד כללי, ואין מעלת היום באה מסיבת נתינת התורה אלא אדרבה נתינת התורה היתה ביום זה מחמת מעלת היום, והעיקר בשבועות הוא מעלת היום. וע"ז אמרו בקה"ר (פ"ג א') "לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים, זמן היה שתנתן התורה לישראל". ולכן אעפ"י שהתורה ניתנה בז' לחודש סיון, החג הוא תמיד ביום החמישים, כי עיקר גרמתו הוא יום החמישים, "האי יומא קגרים". ועל כן "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם" (פסחים שם), כי בשאר מועדים שהשמחה נובעת מסיבות שגם לכל פרט ופרט מכלל ישראל יש לו בהם חלק בפני עצמו, כי עניינם שייך גם לכל אדם מישראל בתור אחד משלל גוניה של כנסת ישראל, ובתור יחיד יש לכל אדם דרך משלו איך לקיים מצות שמחת ועונג יו"ט, יש המתענג יותר בחלק הלכם ויש בחלק הילד, ולדעת רבי אליעזר מי שנוטה דוקא לחלק הילד, שבו קיום השמחה והעונג קרוב יותר להיות מזוקק ושלם בטהרת הרצון, הריהו רשאי לקיים רק בהילד את מצות שמחת ועונג יו"ט, אבל בעצרת שמתעלים ובאים ליום של איחוד כללי, מתעלים מעל לכל ספורות ופרודי דברים, ואז כו"ע מודי דבעינן נמי לכם, כי אז הלכם אינו מפריע את זיקוק הרצון טהרתו ושלמותו, וגם הלכם מתעלה ומתהלך במהלך האחדותי הכללי.

ב'

מפי הראי"ה

מרשימות רבי דוב מילשטיין

ביו"ט של שבועות תרפ"ח בהמשך תדושי התורה שאמר תירץ קושיית המג"א בס"י תצ"ד לפי מה דקיילין שבז' סיון ניתנה התורה לישראל א"כ איך אומרים בשבועות זמן מתן תורתנו.

ותירץ שישנן שתי בחינות, "מתן תורתנו" ו"קבלת התורה" והם נובעות משתי מדרגות שונות, "דעת עליון" ו"דעתו של אדם", שאם כי גם דעתו של אדם היא שכל הנשפע מן השמים, אבל דעת עליון היא מדרגה גדולה יותר. ובחינת "מתן תורתנו" היא מדרגת "דעת עליון" ו"קבלת התורה" היא מדרגת "דעתו של אדם". כי באמת זמן מתן תורה הוא ששה בסיון כפי הדיבור למ"ר ו"קדשתם היום ומחר" ורק שמש"ר הוסיף יום אחד מדעתו כמ"ש בשבת פ"ז. וזה מכח קל וחומר שהוא אחד מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, שזה מכלל תושבע"פ שעל פיה

מתפרשת תורה שבכתב "כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל", וכמ"ש בגטין וביום זה שהוסיף מש"ר מדעתו, ז' סיון, הוא יום קבלת התורה. בגשמיות הכלל הוא שדבר חדש בא ע"י העדר של הקודם לו, וכמו שמצינו בביצה של טריפה שהיא כשרה משום שהיא הויה חדשה, אבל ברוחניות אי"ז כך, אלא שגם בהתחדשות דבר וענין רוחני עדיין הענין הראשון במקומו. ולכן עיקר מתן תורה היה ביום ו' סיון, שזה מצד "דעת עליון", וגם כשנתחדשה הלכה להוסיף יום אחד, מצד "דעתו של אדם", מכל מקום המדרגה העליונה השורשית שהיא מדרגת "דעת עליון" קיימת, וזמן מתן תורתנו מכוון ליום ו' סיון.

מגילת רות וחג השבועות

יש לתת טעם למנהג לקרוא בשבועות את מגילת רות (עי' ילקוט רות תקצ"ו) כי במגילה זו נזכר יחוסו של דוד המלך שמוצאו ממואביה ואם כי נאמר "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ד'" (דברים כ"ג ד) אין היחס של דוד נפסל כפי הדרשה המקובלת בידינו "עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית" (יבמות ע"ו:), משום כך קוראים בפומבי את יחוסו של דוד ביום מתן תורה, לומר שעם נתינת התורה נתקבלה ג"כ בע"פ הלכה זו וכל הלכות מדרשי התורה ואין שמץ פסול ביחוסו של דוד, ולהוציא מלבן של צדוקים שאומרים שאין תורה אלא זו ומטילים דופי ביחוסו של דוד, וכעין מה שבארתי בענין ל"ג בעומר.

ישראל בשמחתם וכיגונם

בכללות קדושת המועדים מתגלה שורש קדושתו הכללית של עם ישראל שתחילת הופעתו הוא ביציאת מצרים שהיא ראשית בחירתו והיווצרותו של עם ישראל, ועל כן נאמר בנוסח התפילה והקידוש למועדים "מקרא קודש זכר ליציאת מצרים", וזה מלבד התגלות הקדושות הפרטיות של עם ישראל — המסתעפות מקדושתו הכללית — שהן מתגלות בכל מועד כפי ענין קדושתו הפרטית. ושמירת עם ישראל את המועדים ועשייתם בכל דור מורים שחיותו של עם ישראל אינה פוסקת ורוח קדשו המפעמת בו מאז בחירתו והיווצרותו קיימת וזיה בו למרות כל מאורעותיו ותלאותיו.

וכך היא המדה לגבי ימי התעניות על חרבן הבית וגלות ישראל שהם מתקיימים מאז החורבן זה אלפים שנה וגם זה מורה על חיותו של עם ישראל המרגיש ע"י כח החיים שבו את מכאוב החורבן שמדאוב מכתו הולך ונמשך, "כל דור שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו" (ירושלמי יומא פ"א ה"א), ומתוך הרגשה זו הוא מתאבל ודואג דור אחר דור זה אלפים שנה. מההרגשות הערות ומהמחשבות הערות האלו יש ללמוד כי עם ישראל חי¹.

לבין המצרים ותשעה באב החורבן החומרי והרוחני בגלות ישראל

בילק"ש ירמיה ח', מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה וגו' אמרו ישראל לירמיה נעשה תנאי בינינו, אתה שאתה נתון ברוחה בציווי נבזוראדן הוי בוכה ביום ואנו בוכים כלילה וכו' אמר הקב"ה אני אבכה ביום וכלילה וכו'. בשתיים לקו ישראל כשגבר אויב, אבדה עצמאותם המוחשית, וניתנו לשיעבוד, למכה ולחרפה, וגם נלקח מהם שפע הקדושה, והשכינה ששרתה בהם נסתלקה, ובכך ירדו פלאים חסנם ותפארתם של ישראל. אך הכל דואבים וגדול הכאב בין כל

1. עפי"ד מו"ר וצ"ל יש לבאר את ההלכה שאין מעברין את השנים אלא ביהודה שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה, כל דרישות שאתה דורש לא יהיו אלא בשכנו של מקום (סנהדרין יא:), שענין עיבור השנים הבא לקבוע את זמני המועדים שקיומם ההולך ונמשך בכל דור, מורה על המשך החיות של רוח קדשם של ישראל, וראוי שיקבע ביהודה מקום מלכות ישראל, שעניינה הוא שמירת כחות האומה בכללותם והוצאתם אל הפועל, וכדברי הרמב"ם בהל' מלכים פ"ג ה"ו שהמלך "לבו הוא לב כל קהל ישראל", ושורש ומקור כל ענין זה של רוח קדשם של ישראל, שמירתו והתגלותו, הוא במקום המקדש והשראת השכינה, שעל כן מקום המלכות סמוך לעזרות "גמירי דסנהדרין בחלקו של יהודה" (זבחים נ"ד:), ע"כ אין מעברין אלא ביהודה שכנו של מקום.

ובכך מתבארים דברי הגמ' בר"ה כ"ה. "א"ל רבי לר' חייא זיל לעין טב וקדשיה לירחא ושלא לי סימנא, דוד מלך ישראל חי וקיים", כי גם קידוש החודש הקובע את המועדים מורה על חיותו של רוח הקודש של ישראל המתגלה ע"י כח המלוכה שביטוי המעשי הוא במלכות בית דוד שכחה הפנימי אינו פוסק מלפעול ולהשפיע והוא חי וקיים "כירח יכון לעולם", (תהלים פ"ט ל"ח) ולכן הסימן המתאים להודיע על ידו על קדוש החודש הוא במאמר "דוד מלך ישראל חי וקיים".

שדרות האומה, אלא שאת האסון הרוחני אין לתפוס ולהרגיש כי אם בהתבוננות ושימת לב לסגולת עם הקודש ותעודתם, ואילו יגיעי גלות הנתונים למשיסה ובחוזים אינם מכירים את עמוק המחץ של התורבן הרוחני, ואינם חשים את חילול שם שמים וחילול שם ישראל שבמצב אלא מקופיא. על כן אמרו ישראל לירמיה אנו שאיננו מסוגלים לבכות על הפגיעה וההפסד היותר קשים וחמורים, נבכה בינינו לבין עצמנו בלילה, כי חרפה היא לנו לבכות בכיה זו לפני כל, ואתה שנתון ברוחה בכה ביום על התורבן הרוחני. אמר הקב"ה אני אבכה ביום ובלילה, חביבים אתם עלי וחורבנכם בכל היקפו וחלקיו קשה בעיני, ואבכה עם ירמיה ביום ועמכם בלילה.

נביאים חזו לך שוא ותפל

בתורבן האומה נאמר "נביאים חזו לך שוא ותפל ולא גילו על עוונך להשיב שבותך" (איכה ב' י"ד) כל יצירה חדשה נדרשת שתהיה נובעת או מכח האמת שבה, או מכח ברק השכל שבה, או מכח המוסריות שבה. וע"ז מקונן הנביא, נביאיך חזו לך שוא, היינו שדבריהם היו שוא ולא אמיתיים, ותפל, היינו בלא ברק וחידוד, ולא גילו על עוונך להשיב שבותך, דהיינו בלא תועלת מוסרית.

מגלות לגאולה

כאיכה ב' ט', טבעו בארץ שעריה, ובמסורה האות ט' זעירא. נראה שהדבר רומז שהגלות עם כל ירידתה ושקיעתה אינה אלא נפילה ארעית וזעירה, ויש תקומה לישראל בגאולה במהרה בימינו. ובמ' סוטה ט' ע"א דרש ר' חנינא בר פפא מאי דכתיב רננו צדיקים בה' לישרים נאוה תהלה, אל תקרי נאוה תהלה אלא נוה תהלה, זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם, דוד דכתיב טבעו בארץ שעריה וכו'. ויש להבין מפני מה נעשה הנס בשערים דוקא, ובאכ"ר שם אמרו תז"ל שהשערים זכו לכך משום שחלקו כבוד לארון בשעת חנוכת ביהמ"ק, עיי"ש ובבמד"ר ט"ו י"ג, אולם לדעת ר' חנינא ב"פ הסיבה היא זכותו של דוד, ואם כן אינה מובנת עדיפותם של השערים, וגם יחוס בהמ"ק לדוד שהוא מעשי ידיו אינו מובן, הרי לא דוד בנאו, ועיי"ש ברש"י ובמהרש"א. אולם כבר אמרו במכילתא פ' בשלח תחילת פרשת השירה "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד וכי דוד בנאו וכו'. אלא לפי שנתן דוד נפשו עליו לבנותו נקרא על שמו, וכך הוא אמר זכור ד' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' עד אמצא מקום לה' וכו'. נמצא שע"י המסירות שהקמת ביהמ"ק זכה דוד שיקרא על שמו, והריהי כמעשי ידיו, ולכן לדעת ר' חנינא ב"פ מכח המסירות לבנין בהמ"ק זכה שיעשה בו נס לכבודו ולא ישלטו בו אויבים. ונס זה נעשה דוקא בשערים שהם הפתח וההכנה למקדש והם דוגמת הרצון והשאיפה

לבנות את ביהמ"ק, שהם השורש הפנימי למאמץ המעשי ולמסירות הנפש לבניית המקדש, ולכן תהילתו של דוד התגלתה דוקא בגניזת השערים.
ולפי האמור לעיל יש בגניזת השערים כדי שלא ישלטו בהם אויבים גם רמז לשמירתו וקיומו של הרצון והשאיפה לבנין ביהמ"ק, שלמרות כל הריחוק מכך מצד הגלות, אין מגמה זו נשכחת ומסתלקת מלב האומה, והיא אצורה בתוכה עד שיפוח היום, ו"ירושלים תבנה כשיכספו אליה ישראל תכלית הכוסף" (סיום הכוזרי).

לבר מצוה

דברים בחגיגת הבר מצוה של נכדו רא"א רוזנטל.

ג' כסלו תרצ"ה

ויגדלו הנערים ויהי עשיו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים. (תולדות כה כז), אצל עשיו נאמר ויהי עשיו איש יודע ציד, ואילו אצל יעקב לא נאמר ויהי יעקב איש תם. האלוקים עשה את האדם ישר, (קהלת ז כט), בתחילת גידולו של אדם אין בו אלא ישירות, עד שבא לזמן גדלותו. באופן טבעי האדם מתפתח בהרגשות ותכונות הישרות והתמימות המתקונות בעולם. ורק עם עמידתו על דעתו, שאז ניתנת לו הבחירה בשלימותה, ומתהווה אצלו מלחמת דעות וכחות, רק אז יש שמתגברים הכחות הרעים והוא נוטה לצד הרע, ומתחילה אצלו הווייה חדשה, שמתחילה לא היתה כלל במציאות חייו.

וכך אירע בעשיו שכיום היותו לגדול נתהווה אצלו ענין חדש, נטיה לציד ולשדה, ולא היה יכול להתגבר על נטיות הרע שנתגלו בו. אבל יעקב נשאר בעמדו מכבר בלא התהוות חדשה, תם ויושב אהלים. לכן בעשיו נאמר ויהי עשיו איש יודע ציד וגו' שנתהווה ונתחדש אצלו ענין חדש שלא היה בו תחילה, והוא הנטיה לציד ולשדה, אבל אצל יעקב שהמשיך בתומו וביושרו מאז ילדותו לא נאמר בו לשון ויהי.

אמנם כבר אמר הכתוב כי יצר לב האדם רע מנעוריו, והיצר הטוב לא בא אלא רק עם שנות הגלות. אולם ביאור הענין הוא שהנטיה לרעה כל זמן שאינה מעורבת עם הטוב אין בה היזק, וכמו שהיה בתחילת הבריאה שהחושך היה מובדל מהאור, עיקר הרע הוא בזה שהרע חודר גם בתוך הטוב בלא הבדלה. וזהו מה שנקבע בשנות הגדלות, שמאז היצה"ט צריך ללחום עם יצה"ר, דבר שלא היה קודם.